

Реакція міжнародної кінофестивальної мережі на війну росії проти України

Людмила Новікова

Міжнародна кінофестивальна мережа, до складу якої нині входить понад 11 тисяч офіційно зареєстрованих кінооглядів, вже з перших годин воєнної агресії російської федерації проти України почала висловлювати своє ставлення до цього глобального світового конфлікту. Провідні європейські кінофестивалі – Берлінський, Каннський, Венеціанський і Локарнський – рішуче засудили «загарбницьку війну Росії, яка порушує міжнародне право» і висловили свою солідарність з народом України. Ці та чимало інших кінооглядів заявили про відмову від співпраці з російськими установами й запрошення делегацій РФ, доки триватиме «жорстока війна». Разом із тим, більшість форумів виступила проти «загального бойкоту культурних творів на основі їх походження, оскільки це також придушить багато критичних голосів». Таку позицію принципово не поділяють деякі фестивалі країн пострадянського простору, зокрема МКФ у Вільнюсі, який першим відгукнувся на петицію Української кіноакадемії про бойкот російських кінематографістів. Виключивши з програми російські фільми, навіть створені в копродукції, організатори кінофоруму в Вільнюсі (24.03. – 3.04.2022) показали українські фільми минулих років: «Погані дороги» (2020, реж. Н. Ворожбит), «Мої думки тихі» (2019, реж. А. Лукіч), «Татові кросівки» (2021, реж. О. Журба).

Такі принципово різні підходи до бойкоту кіноіндустрії росії простежуються і в публічних заявах визначних кіномитців сучасності. Особливо показовою є відмінність позицій режисерів зі світовими іменами Сергія Буковського і Сергія Лозниці. Киянин Буковський на сайті Українського центру Міжнародного Пен-клубу закликав організаторів кіноподій: «Припиніть засліплювати свою аудиторію наявністю сучасної російської культури у світі. Кожен несе відповідальність за дії своєї країни, включно з режисерами». Водночас Лозниця, який на світовому просторі представляє українське кіно, але понад два десятиліття мешкає в Берліні, переконаний: «У трагічній ситуації війни потрібно намагатися зберігати здоровий

глузд. Я проти бойкоту тих моїх колег, російських кінематографістів, які виступали і виступають проти злочинів путінського режиму».

Згода Сергія Лозниці представити свої фільми на кінофестивалі російського кіно Univercine під гаслом «Від Львова до Уралу» в університетському місті Нанті викликала обурення Української кіноакадемії і призвела до позбавлення режисера статусу академіка. Скандал, спричинений офіційним закликом Академії до організаторів фестивалю припинити співпрацю з російським кінематографом і змінити неприйнятну назву «Від Львова до Уралу», «оскільки таке позиціонування нівелює кордони суверенної України, не є коректним та не відповідає географічній та історичній дійсності», призвів до скасування цьогорічного Univercine, який мав відбутись 31 березня – 4 квітня. Але сам Лозниця продовжує на різних рівнях – у пресі, фестивальних дискусіях, публічних виступах – обстоювати неприпустимість бойкоту російського кіно за національною ознакою, наполягаючи при цьому, що є українським режисером.

Варто також зазначити, що Univercine є частиною групи фестивалів російського кіно у Франції, кожен з яких також був змушений шукати нових форматів і джерел фінансування, як-от Паризький фестиваль російського кіно. Фактично це ціла розгалужена система просування культури росії на європейському просторі, обґрунтування її геополітичних проєктів на кшталт візії російського кіно на території «Від Львова до Уралу». Свого часу радянські спецслужби надавали великої ваги європейським університетам, успішно вербували там шпигунів (досить згадати так звану кембриджську четвірку). Сучасна росія послідовно продовжує цю діяльність, інвестує великі кошти в формування свого позитивного іміджу на Заході саме в студентському середовищі.

Німецький кінофестиваль з акцентом на Східній Європі goEast у Вісбадені, запланований на 19.04. – 25.04.2022, попри офіційно заявлене рішуче неприйняття російської

загарбницької війни в Україні і рішення «призупинити співпрацю з російськими державними або суміжними з державними кіноустановами та прокатними організаціями», тим часом представив у своїх програмах п'ять російських фільмів, нібито врівноважуючи цю акцію показом семи стрічок українських кінематографістів. Знову-таки, було представлено і створено на замовлення Меморіального центру Голокосту Бабин Яр (довкола концепції та російського фінансового підґрунтя якого в 2020–2021 рр. в Україні точились гострі дискусії) монтажну картину

С. Лозниці «Бабин яр. Контекст», яка містить в собі підводні рифи антиукраїнських поглядів на Другу світову війну. Водночас в рамках goEast було проведено неоднозначні дискусії про бойкот російського кіно.

Для безпеки України особливо важливо виявляти латентні території російського культурного впливу як на власній території, так і в Європі й, користуючись особливо нині посиленою підтримкою міжнародної спільноти, нейтралізувати цей вплив, закладати власні потужні репутаційні основи, які працюватимуть на майбутнє нашої країни.

Що сталося з прокатом українських фільмів?

Державне комунальне підприємство кінотеатр «Жовтень» (Київ, вул. Костянтинівська, 26) не потребує реклами. Розташований у затишному, камерному районі столиці, кінотеатр притягує до себе як мешканців Подолу, так і студентів навколишніх вишів.

Відбудований 2015 року на взірць європейських кінотеатрів і маючи шість залів від 400 до 20 місць (Кіноман, Гегемон, Аншлаг, Солодке життя, Класик і Сеанс), він може задовольнити смаки і потреби різної аудиторії. Впродовж тільки одного дня кінотеатр може показати 22 фільми по одному-два сеанси, тобто пропонує вибір фільмів, розрахованих на масову аудиторію – від бойовиків про агентів-суперменів до мультиків (переважно японських) для дітей і для сімейного перегляду.

Кінотеатр «Жовтень» є учасником програми Міжнародної асоціації кінотеатрів Europa Cinemas, яка просуває європейську кінопродукцію шляхом підтримки кінотеатрів. Тому не випадково, що більшість фільмів, які там показують, належать Британії, Франції, Німеччині та є переважно копродукцією європейських країн. Приємно, що «Жовтень» не цурається й іноземних документальних картин, присвячених знаковим постатям світової культури (фільми про Паваротті, Інмара Бергмана тощо).

Відомо: українським фільмам майже неможливо прорватися у мультиплекси, які належать приватним власникам – їх будували на іноземні кошти, аби показувати іноземну кінопродукцію. А якраз кінотеатр «Жовтень» спрямовував свою політику на підтримку вітчизняного кіно. Більше того, 2017 року на базі кінотеатру «Жовтень» було створено кінодистрибуторську компанію

«Жовтень-прокат», яка спеціалізувалася на українському кіно. І як результат – у кінотеатрі щотижня виходили в прокат українські стрічки й відбувалося чимало успішних прем'єр. Останнім часом у «Жовтні» виникла позитивна новація показувати кінокласику, як зарубіжну, так і нашу, зокрема, вже кілька місяців проходить ретроспектива фільмів українського поетичного кіно.

І разом з тим, за останні два роки все змінилося. Відомо, як болюче вдарили по кінопрокату – і не тільки в нас, а й у багатьох країнах світу – карантинні заходи. Але вже півтора року кінотеатри працюють, а завершені українські фільми (як, наприклад, аносовані «Червоний. Без лінії фронту», «Небо-парасолька», «Інший Франко», «Будинок "Слово". Нескінчений роман», «Яса» та ін.), на які очікують глядачі, в кінотеатр не потрапляють. Чому? Схоже, що дистрибуторські компанії змінили свою політику. Чи кінотеатри відмовляються їх показувати?

Так, на екранах «Жовтня» з'являються стрічки українського виробництва: за останні 10 місяців – «Пульс», «Із зав'язаними очима», «Стоп-земля», «Носоріг». І все? І це в кінотеатрі, який раніше показував нові українські стрічки щотижня! І це при тому, що виробництво не припинялося і в часи пандемії!

Залишається думати, що в Україні з'явилася неофіційна цензура, яка негласно забороняє українські фільми, щоб збити енергію відродження, у тому числі в прокаті, яка виникла з 2017 й давала вагомий результати аж до 2020 року. Але зі зміною влади в Україні, на жаль, почався відступ від завойованих позицій. І не тільки в галузі кінематографа.

Лариса Брюховецька